

Versnellen in Noord-Nederland

hoe, wat, waar en wanneer?

**Joint Implementation Network
In opdracht van SER Noord-Nederland**

Groningen,

13 maart 2009

Inleiding

Naar aanleiding van enkele openstaande vragen die waren gerezen naar aanleiding van de recente energieadviezen van de SER NN en het advies op basis van de studie “Korte verkenning naar de mogelijke invloed van de kredietcrisis op de economie van Noord-Nederland”, is ten tijde van het overleg daarover d.d. 13 januari te Leeuwarden tussen de Noordelijke energiegeëdeputeerden en een delegatie van de SER NN aan diezelfde SER NN formeel verzocht om op zeer korte-termijn voor een aantal sectoren - en de energiesector in het bijzonder - te analyseren hoe het proces rondom de benodigde beleidsmatige en economische versnelling verloopt, te bekijken welke knelpunten zouden moeten en kunnen worden weggenomen en aan te geven welke aanvullende maatregelen wenselijk zouden kunnen zijn.

Daarbij werd de wens uitgesproken om in dit advies sterk de nadruk te leggen op het midden en kleinbedrijf. Het MKB en haar prestaties zijn - als een van de grootste werkverschaffers in Noord-Nederland - een belangrijke pijler in de Noord-Nederlandse economie. Een aantal sectoren waarin het MKB voor wat betreft energie- /milieuactiviteiten sterk vertegenwoordigd is zijn mobiliteit/transport, de gebouwde omgeving en de agrarische sector (met name groen gas). Op deze sectoren zal, naast de meer generieke maatregelen, de nadruk liggen.

Deze rapportage probeert de verschillende versnellingsactiviteiten in een bredere context te plaatsen, waarbij voor een aantal kernsectoren meer gedetailleerd gekeken wordt naar de wijze waarop men de economie generiek, op bepaalde sectoren of op projectniveau zou kunnen ondersteunen. In dit advies wordt globaal aangegeven welke de mogelijkheden en begrenzingen zijn van het beleidsmatig trachten te versnellen van de economische ontwikkeling.

Ten tijde van het opstellen van dit advies zijn diverse beleidsmatige initiatieven genomen om de Noord Nederlandse economie te stimuleren, getuige bijvoorbeeld de plannen die de verschillende provinciale overheden de afgelopen weken hebben gepresenteerd danwel in het stadium van afronding en finale besluitvorming verkeren¹. Daarnaast zijn deels uit de markt, deels op initiatief van de centrale of de overige lagere overheden diverse nieuwe initiatieven genomen gericht op economische versnelling met effect op de Noord-Nederlandse economie. Hierdoor dreigden delen van dit advies door de werkelijk te worden ingehaald. Daarom is getracht de nadruk zoveel mogelijk te leggen op generieke aspecten en op die aspecten waarover nog geen beslissingen zijn genomen.

¹ Zo werd op 6 maart j.l. bekend dat het college van GS van de provincie Groningen is besloten tot de uitvoering van een pakket van €88 miljoen van maatregelen die voor september van dit jaar kunnen beginnen. Het betreft een uiteenlopende set van maatregelen, met op energie-/milieugebied CO₂-scans voor grotere bedrijven in de Eemsdelta en voor energie-intensieve MKB-bedrijven, tezamen met de opzet van een MKB Energiecentrum Noord, de isolatie van 3000 bestaande woningen en de voorbereiding van CCS en de voorbereiding van de buisleidingenstraat Delfzijl – Eemshaven. Voor het totale plan is financiële dekking aanwezig.

1 Het nationale beleid gericht op economische versnelling

Nu de meest recente cijfers van zowel de Europese Commissie als het CPB aangeven dat de wereldwijde economische teruggang aanzienlijk sterker is dan verwacht en wellicht ook langer zal aanhouden dan men hoopte, wordt er door de verschillende publieke en private partijen gewerkt aan plannen en maatregelen die op korte-termijn ervoor kunnen zorgen dat de economie blijft draaien. De eerste zogenaamde versnellingsagenda's waarop projecten/beleidsinitiatieven komen te staan die 'naar voren gehaald kunnen worden' zijn reeds gepubliceerd of worden opgesteld.

In algemene zin is het inmiddels wel duidelijk dat het weliswaar in tijden van crisis verleidelijk lijkt om te trachten bepaalde investeringsprojecten en/of beleidsmaatregelen in zogenaamde 'fast-track' procedures naar voren te halen, zodat op korte-termijn bijvoorbeeld werkgelegenheid in stand gehouden kan worden, doch vaak blijkt in de praktijk dat het institutionele kader niet in juridisch opzicht of vanwege maatschappelijke acceptatie op dergelijke versnellingen is toegerust. Dit stelt serieuze grenzen aan het vermogen om fors te versnellen: veel stimuleringsmaatregelen die in 2009 worden genomen kunnen hierdoor pas in 2010 of daarna effect hebben.

De Nederlandse overheid sluit nadrukkelijk in diverse communicaties allerlei maatregelen niet uit en heeft aangegeven zeer binnenkort (vermoedelijk in week 11) met nadere maatregelen naar buiten te komen. Daarnaast zijn bijvoorbeeld ook recentelijk de sociale partners verzocht de looneisen te matigen. Bovengenoemde ontwikkelingen geven aan dat op nationaal niveau men zich niet wil beperken tot puur budgettaire/financiële maatregelen. Daarnaast blijft er een sterk accent op niet financiële stimuleringsmaatregelen². Het hoofaccent in de nationale beleidsagenda gericht op de huidige crisis ligt evenwel op financiële stimulering danwel ondersteuning.

Op Europees niveau is het Europese Economische Herstelplan van November 2008 reeds in werking getreden en sindsdien hebben de meeste lidstaten van de Europese Unie al extra stimuleringsmaatregelen voorgesteld in lijn met dit plan. Veel van deze stimuleringsplannen richten zich op de reële economie onder meer door middel van tijdelijk fiscaal stimuleringsbeleid op basis van belastingkortingen op bijvoorbeeld arbeid en ten behoeve van vraagbevordering. Deze maatregelen leggen een extra beslag op de overheidsbegrotingen naast het beslag op basis van de diverse reddingsplannen voor de financiële sector (i.e. garantstellingen en financiële injecties/nationalisaties van banken).

De recente verplichte jaarlijkse rapportages binnen het kader van het EU stabiliteits- en groeipact³ laten zien dat de fiscale speelruimte van de verschillende nationale overheden de laatste paar maanden sterk is afgenomen. Als resultaat van de Nederlandse overheidsinspanningen⁴ om de financiële sector draaiende te houden is de staatsschuldpositie met ongeveer 15 procentpunt opgelopen van een voorziene 42% aan het begin van 2009 naar een schuldpositie van ongeveer 57% van het BBP. Deze schuldenlast zit nog onder de maximaal geaccepteerde staatsschuldenlast van 60%, zoals genoemd in het EU stabiliteitspact. Tegenover de verslechterde schuldpositie staan overigens deels de nieuwe participaties in de financiële sector.

De andere maatregelen die genomen zijn⁵, zijn voor het overgrote deel gericht op het stimuleren van de reële economie:

² De niet-financiële maatregelen zullen vanuit overheidswege dan met name kunnen liggen in het verminderen van de zogenaamde institutionele 'red tape', waarbij herziening van alle instituties en regelingen (op het gebied van belastingen, subsidies, monitoring, verslaglegging en rapportage) om deze te stroomlijnen noodzakelijk lijkt. Hiertoe zal bijvoorbeeld niet alleen de doorlooptijd van procedurele trajecten binnen instituties en regelingen korter moeten zijn, maar zal ook een vereenvoudigingsslag gerealiseerd moeten worden.

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article10982_en.htm

⁴ Stability Programme of the Netherlands, December 2008 Addendum, Ministerie van Financiën (zie: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13713_en.pdf)

⁵ Naast de maatregelen die al eerder zijn geïntroduceerd binnen het kader van het Stabiliteitsprogramma voor 2008, zoals, verminderen administratieve lasten, ophogen publieke R&D uitgaven en extra middelen vrijmaken

- Versnelde afschrijving voor investeringen
- Belastingverlagingen voor het MKB
- Bevordering kredietfaciliteiten voor het MKB
- Werktijdverkorting
- Versnelde financiële afwikkeling publieke betalingen
- Uitstel voor pensioenfondsen voor het indienen van herstelplannen

Bovenstaande set aan maatregelen heeft al een sterk beslag gelegd op de beschikbare publieke middelen. Eventuele verdere publieke maatregelen gericht op economische versnelling zijn naar het oordeel van de Europese Commissie alleen legitiem indien zij *tijdig effect* hebben, *doelgericht* en *tijdelijk* zijn.

voor private R&D, evenals maatregelen op de koopkracht van consumenten te verbeteren (i.e. vrijstelling werkloosheidspremie en het afschaffen van de geplande BTW-verhoging).

2 Het regionale beleid gericht op economische versnelling

Ook op regionaal niveau zijn de gevolgen van de kredietcrisis in toenemende mate merkbaar. Er wordt weliswaar verwacht dat de invloed van de economische recessie in Noord-Nederland in een enigszins mindere mate zal zorgen voor een verlies aan werkgelegenheid dan in Nederland als geheel⁶, maar desalniettemin is ook in Noord-Nederland de economisch malaise duidelijk voelbaar⁷. Het bedrijfsleven, het MKB en diverse andere private activiteiten in allerlei sectoren lijken in Noord-Nederland op een vergelijkbare wijze geraakt te worden door de economische teruggang; deze is in de publieke sector (bijvoorbeeld onderwijs en zorg) en de nutvoorzieningen over het algemeen minder voelbaar.

Doordat de nationale overheid – mede vanwege de reddingsoperaties van de financiële sector – reeds een aanzienlijke budgettaire last op zich heeft genomen, wordt ook van de lokale overheden in toenemende mate verwacht dat zij stimuleringsmaatregelen nemen die eveneens tijdig effect hebben, doelgericht en tijdelijk zijn en dus bovenal snel geïmplementeerd kunnen worden. Het is daarbij voor de lokale overheden de kunst om enerzijds effectief te stimuleren, doch anderzijds niet in de val te lopen van de van nationale zijde te zijner tijd ook aan de lokale overheden opgelegde bezuinigingen.

Als reactie op de snel verslechterende economische omstandigheden in Nederland zijn naast de nationale overheid ook de provinciale overheden actief met het nemen van maatregelen en het doen van voorstellen om de lokale economie te stimuleren. Hierbij zal een sterke nadruk komen te liggen op het intensiveren van beleid op de arbeidsmarkt en het in stand houden van werkgelegenheid. Zo proberen verschillende provincies vaak bestaande faciliteiten en instituties op het gebied van arbeid (i.e. het beter en sneller matchen van toenemende arbeidsaanbod en vraag in de regio, het verbeteren en intensiveren ondersteuning bij omscholing en versnellend opzetten communicatie rondom beschikbare voorzieningen op het gebied van arbeid) te intensiveren.

Een voorbeeld van een provincie die reeds naar buiten is gekomen met een geïntegreerd stimuleringsplan is Noord-Brabant. Maatregelen die daar voorgesteld zijn⁸ voor totaal €400 miljoen, zijn het oprichten van een MKB-kredietfonds en een spin-off fonds voor innovatieve starters. Meer sectorspecifieke maatregelen worden er in deze provincie genomen op het gebied van: energiebesparende maatregelen in bestaande woningen, duurzame mobiliteit en de restauratie van monumenten. Daarnaast wordt extra aandacht geschonken aan de loketfunctie voor bedrijven (in samenwerking met de relevante instanties zoals de Kamer van Koophandel) en aan het flexibeler, voor zover mogelijk, toepassen van bestaande regelgeving bijvoorbeeld op het gebied van aanbestedingen, waardoor een versnelling in bepaalde lopende processen gebracht kan worden.

Wat opvalt ten aanzien van de voorstellen van de Provincie Noord-Brabant⁹ is dat het overgrote deel van de middelen volgens de plannen wordt besteed in de gebouwde omgeving, zowel wat betreft de bestaande bouw (renovatie en/of restauratie) als de nieuwbouw. Daarnaast valt op dat de voorgestelde maatregelen sterk gericht zijn op het ondersteunen van financieringsmogelijkheden op basis van participaties, investeringsfondsen en/of risicokapitaal. Daarbij lijkt het er soms op dat de Provincie een deel van de activiteiten van private financiers overneemt. Ook andere provincies en wellicht binnen afzienbare termijn gemeentelijke overheden en waterschappen zullen naar verwachting met vergelijkbare maatregelen/voorstellen komen.

⁶ Zie de Noordelijke Arbeidsmarktverkenning 2008-2009. Als een mogelijke verklaring voor de wat gematigder arbeidsmarktreactie in Noord-Nederland wordt gewezen op de relatief sterke vertegenwoordiging van het MKB in Noord-Nederland dat over het algemeen wat minder conjunctuurgevoelig is.

⁷ Zo stagneren bijvoorbeeld de activiteiten in de bouwsector door teruglopende vraag naar nieuwbouwwoningen. Een belangrijk gevolg daarvan is dat die verkoopopbrengsten niet meer aangewend kunnen worden ten behoeve van de renovatie van bestaande woningbouw en eventuele andere zaken in de gebouwde omgeving.

⁸ Ook de Provincies Noord-Holland en Utrecht hebben maatregelen aangekondigd in de orde van grote van respectievelijk €900 en €66 miljoen. Naar verwachting zullen andere provincies snel volgen.

⁹ Zie communicatie van de Provincie Noord-Brabant op:

<http://www.brabant.nl/Nieuws/2009/Maatregelenpakket%20economische%20recessie.aspx>

3 Versnellingsactiviteiten Noord-Nederland

Onlangs heeft de NOM op verzoek van de Gedeputeerde Staten van de drie Noordelijke provincies een (concept)lijst opgesteld waarin een aantal projecten/beleidsinitiatieven weergegeven wordt die versneld uitgevoerd kunnen worden. Deze lijst ligt nu ter overweging bij de drie provincies. Wat opvalt is dat de projecten die op deze lijst staan sterk gericht zijn op een aantal thema's gerelateerd aan energie en duurzaamheid:

- Ondersteuning van de bedrijfs(her)financiering (zie hierna 3.1)
- Investerings in energie-infrastructuur (zie hierna 3.2.1)
- Het stimuleren van duurzame mobiliteit (zie hierna 3.2.2)
- De productie en netinvoering van biogas/groen gas (zie hierna 3.2.3)
- Energiebesparing in de bestaande bouw (zie hierna 3.2.4)

3.1 Algemene maatregelen: Bedrijfsfinanciering en regeldruk

Met name het punt van de ondersteuning van de bedrijfsfinanciering is voor meerdere sectoren van groot belang, aangezien de private financiële sector veel striktere voorwaarden voor bedrijfsfinanciering stelt dan vóór de recessie. Hierdoor dreigt een groot aantal (zowel grote als kleine) bedrijven/instanties de financiering van de huidige bedrijfsactiviteiten en eventueel nieuwe investeringen niet rond te kunnen krijgen. Door de algemeen verhoogde risicoperceptie van private financiers zal de aanspraak op specifieke private financiers¹⁰, maar vooral op de publieke fondsen en daarmee op uiteenlopende publieke partijen (zoals de NOM, provincies en eventueel gemeenten) die risicodragend kapitaal (kunnen) bieden, toenemen. Gegeven de voorgestelde initiatieven in andere provincies lijkt het voor de hand liggend ook in Noord-Nederland maatregelen te treffen die er op gericht zijn alternatieve publiek-private financiering (beter) mogelijk te maken. *De SER NN adviseert daarom om nieuwe wegen te zoeken, op basis van publiek-private samenwerking, bijvoorbeeld via publieke garantstelling, om de financiering van beloftevolle projecten mogelijk te maken in die gevallen waar dat via de markt niet lukt.*

Omdat het risico aanwezig is dat door het nieuwe beleid de voorwaarden en criteria op basis waarvan eventuele participaties, cofinanciering/leningen en investeringen kunnen worden aangegaan per provincie en/of gemeente onderling sterk gaan uiteenlopen, is het belangrijk dat op dit punt tussen publieke instellingen voorwaarden zo goed mogelijk onderling worden afgestemd. *Om te voorkomen dat het bedrijfsleven binnen Noord-Nederland voor elk project waarbij men is betrokken op een andere wijze en op basis van andere condities een aanspraak kan doen op publieke middelen, raad de SER NN aan om in die gevallen het middelenbeheer bij een centrale partij neer te leggen. Dit zou bijvoorbeeld de NOM en/of SNN kunnen zijn.*

Via dat centrale loket kunnen de verschillende publieke partijen enerzijds eigen middelen toekennen, bijvoorbeeld onder de voorwaarde dat dit uitsluitend binnen de eigen gemeente en/of provincie aangewend mag worden. Anderzijds kunnen ook private partijen in deze fondsen middelen toekennen of zich eventueel aanmelden voor participatie. *Zo creëert men een werkbaar Noord-Nederlands loket met een gezamenlijke set aan voorwaarden en risicoanalyses, waardoor naar verwachting ook de toegankelijkheid voor het MKB wordt bevorderd. Indien een dergelijke werkwijze wordt gekozen dan zal het bestaande apparaat naar alle waarschijnlijkheid niet toereikend zijn; de SER NN adviseert*

¹⁰ Een zeer recent voorbeeld van een succesvolle financieringsconstructie op basis van private financiering betreft de participatiemaatschappij Waterland Private Equity Investments (beheerder van ca. €1,4 miljard aan fondsen), die voor €36 miljoen gaat deelnemen in Bio-MCN van Econcern te Delfzijl. Door deze participatie kan Econcern reeds in april van dit jaar de eerste productielijn van biomethanol beginnen (200.000 ton per jaar; in 2010 groeit de capaciteit naar 800.000 ton per jaar en daarmee tot de grootste tweede generatie biobrandstoffabriek ter wereld).

daarom om, indien nodig, tijdig maatregelen te treffen gericht op (tijdelijke) capaciteitsversterking¹¹ van een dergelijk centraal loket.

Een bijkomend voordeel van de loketgedachte is dat er binnen de bestaande instituties een goed overzicht is van de eventuele beschikbaarheid van de reeds bestaande en beschikbare middelen (bijv. subsidieregelingen en/of participatiefondsen). Vooral voor het MKB is dit laatste belangrijk, omdat men van daaruit vaak door de ingewikkeldheid van subsidieregelingen wordt afgeschrikt. Door vanuit het loket voor elke financieringsaanvraag systematisch te checken of er eventuele bestaande regelingen (ook landelijk en Europees) van toepassing kunnen zijn, kan het beslag op de additionele publieke ('crisis')financiering mogelijk worden beperkt.

Een van de hordes die men wellicht tegen zal komen is dat, in die gevallen waar cofinanciering bijvoorbeeld vanuit twee verschillende subsidieregelingen¹² mogelijk is, er verschillende verslagleggingverplichtingen/aanvragen ingediend moeten worden, elk met een eigen traject en doorlooptijd. Ook kunnen de regelingen sterk verschillen op het gebied van gestelde projecteisen, de geldende beoordelingscriteria en de vereiste monitoring. Dit is een bekend probleem dat ervoor zorgt ofwel dat projecten vertraging oplopen, ofwel dat aanvragers hun financieringsaanvraag laten schieten of zelfs het project stopzetten. *Met het oog op de versnelling acht de SER NN het wenselijk dat er, waar mogelijk, ten aanzien van subsidieregelingen (gericht op economische versnelling) meer standaardisering en/of harmonisering in de verslaglegging en/of in het afwegings- en monitoringskaders plaatsvindt¹³.*

Op regionaal niveau zouden naar het oordeel van de SER NN de benodigde vergunnings- en aanbestedingstrajecten in navolging van de lopende financieringsaanvragen eveneens gestroomlijnd kunnen worden door intensievere samenwerking en coördinatie tussen de lokale overheden, waarbij kennis en ervaringen met specifieke vergunningstrajecten uitgewisseld kan worden. Ook hier kan men in bepaalde cycli werken zodat bedrijven met een voorspelbare doorlooptermijn van vergunningsaanvragen te maken hebben. Waar, om een voorbeeld te geven, bij de ene gemeente men reeds ervaring heeft op het gebied van vergunningstrajecten voor duurzame vulstations kunnen andere gemeenten er wellicht op korte-termijn voor het eerst mee geconfronteerd worden. Uitwisseling van kennis en mogelijk ook tijdelijke uitwisseling/detachering van personeel kan hier een oplossing bieden. Ook op het gebied van andere vergunnings- (bodem, milieu, technisch, etc.) en eventueel gedecentraliseerde certificering/licentietrajecten¹⁴ bieden dergelijke maatregelen mogelijk uitkomst.

3.2 Voorgestelde/voorgenomen sector- of themaspecifieke maatregelen binnen concept versnellingsagenda

In deze sectie worden per thema de voorgenomen versnellingsmaatregelen nader bekeken. Vervolgens wordt eveneens per thema gekeken op welke punten er eventueel 'gaten' vallen of waar er extra faciliterende inspanningen nodig zijn.

¹¹ Om verdere transparantie en een afdoende doorloopsnelheid te kunnen bieden kan er bijvoorbeeld in vaste en overzienbare subsidie-/steuncycli gedraaid worden van 1 of 2 maanden. Door het verkorten van de omloopsnelheid van de besliscyclus is het bovendien goed mogelijk alle relevante stakeholders (publieke en/of private financiers, projectinitiatiefnemers, e.d.) intensief bij het proces te betrekken.

¹² Andere hybride financieringsconstructies met eveneens verschillende doorlooptrajecten (zowel verschillende in tijd als in doelstelling en afwegingscriteria), zoals: publieke participatie met subsidie, publieke lening met private financiering, investeringsregeling met exploitatiesubsidie, etc., zijn ook denkbaar.

¹³ Hierbij is het wenselijk om een mandaat te verstrekken waarbinnen de centrale instantie een monitoringsapparaat kan opzetten dat ingezet kan worden voor effectmeting van bestaand en aanvullend recessiegerelateerd beleid.

¹⁴ Een voorbeeld van een gecentraliseerd certificeringstraject is dat van Garanties van Oorsprong (GvO) voor hernieuwbare elektriciteit. In de nabije toekomst zal een dergelijk GvO-systeem voor hernieuwbaar gas (groen gas) ook gelden. Ook in de gebouwde omgeving zijn er certificeringsregelingen en -richtlijnen voor private partijen waar bij aangesloten kan worden.

3.2.1 Investerings in energie-infrastructuur

Met de vele bestaande energieactiviteiten in Noord-Nederland is er een toenemende behoefte aan energie-infrastructuur voor transport, transmissie en distributie van energie. Dit leidt tot mogelijke investeringen in: lokale warmtenetten, ‘stand-alone’ bio-/groen gas ringleidingen en gasnetwerkaansluitingen¹⁵ op zowel het HTL-, RTL- als distributie-net (mogelijk met centrale opwerkingsfaciliteiten), elektriciteitsnetwerken, maar mogelijk ook distributienetwerken voor vloeibare brandstoffen.

De investeringscondities en randvoorwaarden voor voorgenomen elektriciteits- en gasnetwerken (exclusief private netwerken) liggen voor een belangrijk gedeelte reeds vast. Tennet en Gas Transport Services kunnen in principe lopende investeringstrajecten in nieuwe capaciteit en/of uitbreidingen van bestaande capaciteit op bepaalde tracés versnellen. Echter om dit te doen zijn deze partijen (zelfs binnen een enkel project) in grote mate afhankelijk van een aaneenschakeling van parallel lopende vergunningstrajecten, MERs en oteigeningsprocedures in meerdere gemeenten/provincies. Om dergelijke investeringen te versnellen kunnen de diverse vergunningverlenende instanties (i.e. gemeenten/provincies) mogelijk intensiever samenwerken. Of dergelijke investeringen een direct meetbaar korte-termijn effect zullen realiseren valt te bezien, aangezien infrastructurele projecten doorgaans lange lead-times hebben. Voor die tracés waar de eerste schop als de grond in is gegaan is versnelling op korte-termijn soms wel mogelijk, bijvoorbeeld door het inzetten van meer mankracht e.d.

De investeringscondities en –randvoorwaarden voor niet-gereguleerde energie-infrastructuur (i.e. warmtenetten, biogas ringleidingen en centrale biogas opwerkingsfaciliteiten, maar ook mobiele energie-infrastructuur) zijn minder gestandaardiseerd. Hierdoor zijn dergelijke projecten (ook gegeven de doorgaans geringere schaalgrootte) vaak flexibeler in ontwikkeling en implementatie. Qua timing en impact kunnen dergelijke projecten (aannemende dat vergunningstrajecten versneld afgewikkeld worden) mogelijk nog gedurende de komende twee jaar gerealiseerd kunnen worden. Hierbij geldt ook dat die projecten die al in een verregaande staat van ontwikkeling zijn eerder uitgevoerd zouden kunnen worden. *De SER NN beveelt aan dat wordt bezien of en in hoeverre niet-gereguleerde, energiegerelateerde infrastructurele projecten versneld gerealiseerd zouden kunnen worden op basis van publieke participaties en/of risicodragende leningen.*

De concept versnellingsagenda legt sterk de nadruk op het versnellen van investeringen in energie-infrastructuur. Echter andere infrastructurele projecten/initiatieven zouden mogelijk ook verder ontwikkeld kunnen worden, waaronder grond- en waterwerken, zoals dijken, bodemsanering, snelwegen, viaducten, waterwegen, waterleidingen, bruggen, sluizen, havens, etc. Ook kan men hierbij denken aan de verdere uitrol van telecom/breedband/glasvezel netwerken. Dit laatste zou volledig in lijn zijn met de strategie van de Europese Commissie ten aanzien van de voltooiing van een volledig dekkend Europese breedband netwerk. Daarvoor is onlangs €1 miljard vrijgemaakt¹⁶ als onderdeel van het Europese Economische Herstelplan vanuit onder meer het oogpunt van plattelandsontwikkeling. Op dit vlak kunnen mogelijk op korte-termijn ook significante investeringseffecten gerealiseerd worden.

¹⁵ Invoeding op het nationale gasnet zal in de nabije toekomst gefaciliteerd kunnen worden door Gas Transport Services aangezien de meeste belangrijke technische knelpunten ondervangen kunnen worden (i.e. gaskwaliteit, micro-organismen, vlamsnelheid e.d.). Gasunie Engineering en Technology (GET) heeft hiertoe uitvoerig onderzoek gedaan. Momenteel vindt er een externe evaluatie plaats van de eigen bevindingen van Gasunie ten aanzien van de technische- en veiligheidsaspecten rondom groen gas injectie. De resultaten van deze evaluatie worden omstreeks juli 2009 verwacht, zodat Gas Transport Services daadwerkelijk injectie op het netwerk kan faciliteren. Hiertoe zullen waarschijnlijk eerst een aantal demonstratieprojecten groen gas injectie worden uitgevoerd.

¹⁶

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/35&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

3.2.2 Stimuleren van duurzame mobiliteit

Op het gebied van duurzame mobiliteit biedt de economische recessie zowel bedreigingen als kansen. Aangezien de brandstofprijzen als gevolg van de mondiaal teruglopende vraag sterk zijn gedaald de afgelopen maanden is de prijsprikkel voor producenten en consumenten om over te stappen naar alternatieve brandstoffen sterk afgenomen. Daar komt ook bij dat de toenemende onzekerheid in de arbeidsmarkt ervoor zorgt dat consumenten relatief grote uitgaven (zoals aan voertuigen) uitstellen. Vele autoproducenten en de aansluitende bedrijfsketen van onder meer autodealers (behalve wellicht onderhoudsgarages) hebben grote moeilijkheden zich staande te houden. Echter aangezien veel consumenten de koop slechts uitstellen wordt in feite de toekomstige vraag opgespaard, zodat wanneer de economie weer aantrekt aanzienlijke autoverkopen gerealiseerd zouden kunnen worden. Om een grote slag te slaan bij de verduurzaming van wegtransport biedt deze uitgestelde vraag naar voertuigen een uitgelezen mogelijkheid om een begin te maken met het creëren van een regionaal en/of landelijk dekkende infrastructuur van vulstations voor alternatieve brandstoffen.

De in de eerder genoemde concept versnellingsagenda van NOM vermelde versnelde realisatie van 21 vulstations¹⁷ (7 per provincie) is in lijn met het 100.000 voertuigenplan¹⁸. Dit geldt ook ten aanzien het recente aanvullende suggestie om hier bovenop nog 15 nieuwe vulstations snel te realiseren: door het instellen van een garantiefonds, door het bieden van subsidies aan pomphouders en door het aanjagen van de vraag met behulp van aanjaagteams. Over het realiseren van oplaadpunten voor elektrische voertuigen wordt in het 100.000 voertuigenplan niet expliciet gesproken. Wel wordt verwezen naar het stimuleren van mogelijkheden tot hybridisering van voertuigen en het thuis opladen van de auto, het vaartuig of de scooter, etc.

Ten behoeve van het Actieplan duurzame transportbrandstoffen Noord-Nederland (2008-2011), wat een belangrijk onderdeel is van het 100.000 voertuigenplan, wordt per provincie een budget van €500.000 vrijgemaakt. Deze middelen zijn bedoeld om onder meer de 7 vulstations per provincie te realiseren evenals de facilitering en financiering van een 8-tal andere (leer)trajecten op het gebied van duurzame mobiliteit. Hierbij rijst de vraag of de beschikbare middelen voor duurzame mobiliteit afdoende zijn om een tijdige versnelling van dit plan te realiseren. Verduurzaming van provinciale en gemeentelijke wagenparken zou als minimumeis dienen te gelden voor alle lokale overheden. Hierbij kan men aansluiten bij landelijke initiatieven zoals duurzaam inkopen¹⁹. Ook door regionale vraaggerichte initiatieven op het gebied van duurzame mobiliteit, zoals het tijdig opzetten en operationeel krijgen van het in Leeuwarden geplande Katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit, kunnen de andere beoogde activiteiten rond het 100.000 voertuigenplan meegetrokken worden.

Ook al zijn de doelstellingen van het 100.000 voertuigenplan ambitieus, toch blijft het van belang om te analyseren welke invloed een eventuele versnelde uitvoering ervan werkelijk kan hebben op de economie. Het plan bestaat concreet uit een tiental deelprojecten, waarvan er slechts een aantal op korte-termijn een duidelijk direct versnellings-effect kunnen hebben op de economie en werkgelegenheid. Dit betreft 1) het realiseren van vulstations, 2) het verduurzamen van provinciale/gemeentelijke wagenparken en 3) het verduurzamen van het Openbaar Vervoer. De laatste twee daarvan zijn bovendien nog voor een groot deel afhankelijk van de natuurlijke vervangingsvraag (ofwel versnelde afschrijving van het bestaande wagenpark) en de aanbestedingscyclus voor het OV. De andere projecten van het plan, zoals 4) communicatie duurzame mobiliteit, 5) het leren omgaan met duurzaamheidscriteria voor alternatieve brandstoffen, 6) het verwerven van EU-subsidies voor onderzoek over duurzame mobiliteit, 7) het leren over toepassing van CO₂-prestaties van alternatieve

¹⁷ Het 100.000 voertuigenplan spreekt van in totaal 9 aardgas / groen gas vulstations, 6 bioethanol en 6 biodiesel vulstations per categorie, gelijkelijk verdeeld over de drie provincies.

¹⁸ Het 100.000 voertuigenplan, 'Toekomstagenda en Actieplan Duurzame transportbrandstoffen Noord-Nederland 2008-2011', Provincie Groningen, Fryslân en Drenthe, juni 2008.

¹⁹ <http://www.senternovem.nl/duurzaaminkopen/> zie ook:

http://www.natuurenmilieu.nl/pdf/00000_duurzaam_inkopen_het_gemeentelijk_wagenpark_onderzoeksrapport_juni_2006.pdf

brandstoffen en 8) een haalbaarheidsstudie naar differentiatie van motorrijtuigen belasting, hebben wel het gewenste en vereiste leereffect, maar zetten qua werkgelegenheidsgroei vrij weinig zoden aan de dijk.

Ten aanzien van het realiseren van vulpunten bij commerciële tankstationhouders lijkt een aanbestedingstraject per provincie voor de hand te liggen. *De SER NN adviseert om na te gaan of, met het oog op de snelheid en effectiviteit van de introductie van commerciële tankstations voor alternatieve brandstoffen binnen het kader van het 100.000 voertuigenprogramma, vormen van publieke participatie (ofwel rechtstreeks, ofwel via risicodragende leningen) in dergelijke vulstations het introductieproces kunnen versnellen.* Dergelijke participaties zouden bijvoorbeeld in beginsel voor een beperkt aantal jaren en in de beginfase van het station kunnen gelden. Dit zou corresponderen de frase van de Europese Commissie waar zij spreekt van ‘timely, targeted and temporary measures’ die ten tijde van economische neergang dienen te gelden.

3.2.3 Productie en netinvoering van biogas/groen gas

In Noord-Nederland (maar ook daarbuiten) is er een aanzienlijke potentie om op basis van vergisting en vergassing van organische (rest)stromen biogas of groen gas te produceren. Een aanzienlijk aantal projecten kan binnen nu en een aantal jaren gerealiseerd worden, waarbij sommige concrete projecten dicht tegen realisatie aanzitten. Echter voor die projecten die geen MEP-beschikking hebben is een rendabele exploitatie sterk afhankelijk van een succesvolle SDE-aanvraag. Deze laatste aangekondigde regeling zal naar verwachting per begin april 2009 opengesteld worden voor onder meer ‘biomassa gas’ projecten op basis van GFT-vergisting en co-vergisting (en VGI). Andere projectcategorieën voor groen gas zijn biogasproductie op basis van RWZI, AWZI en stortgas. Voor al deze categorieën zijn onrendabele toppen vastgesteld die per kWh of Nm³ gelden²⁰.

Wat in eerste instantie opvalt is dat mogelijk bepaalde projectcategorieën, zoals bijvoorbeeld groen gas productie op basis van mono-vergisting, niet in aanmerking komen voor SDE-subsidie²¹. *De SER NN adviseert om te bepleiten mono-vergisting en andere doorbraaktechnologieën (i.e. vormen van biomassavergassing) te accepteren voor de SDE-regeling (of daar een eigenstandige SDE-categorie voor op te zetten), opdat ook deze projecten mogelijk versneld worden.* Ook zijn er sterke aanwijzingen uit de praktijk dat voor meer conventionele co-vergisting de voorgestelde SDE-vergoeding een fractie te laag is om deze techniek daadwerkelijk op grote schaal toegepast te krijgen. Door bijvoorbeeld voor bepaalde SDE-categorieën met regionale middelen de onrendabele top iets op te hogen kunnen deze investeringen mogelijk wel gerealiseerd worden. Juist door de daadwerkelijke toepassing neemt de kans toe dat de onrendabele top door leereffecten en anderszins geleidelijk afneemt.

Op het gebied van certificering van groen gas speelt momenteel de discussie rondom het inrichten en opzetten van de instituties voor Garanties van Oorsprong (GvO). Een vergelijkbaar GvO systeem voor hernieuwbare elektriciteit is reeds operationeel. Gasunie Engineering en Technology (GET) is momenteel in samenwerking met de Werkgroep Groen Gas van het Platform Nieuw Gas²² bezig om dit landelijke certificeringssysteem op te zetten. Een belangrijke bijkomstigheid is dat de partijen die bij de certificering van groen gas en de uitvoering van de SDE-regeling betrokken zijn er grote voordelen in zien om de verslaglegging en monitoring van beide systemen samen te voegen. Zo denkt men erover om groen gas certificering (initieel op vrijwillige basis) te koppelen aan het in aanmerking komen voor SDE-subsidie. Versnelde introductie van het systeem van groen gas certificering kan

²⁰ <http://www.mvo.nl/biobrandstoffen/actueel/2009/02/9036069%20bijlagen.pdf>

²¹ Een recente brief van Stichting Energy Valley gericht aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ‘Openstelling SDE’, bepleit ook voor openstelling van de regeling voor een aantal doorbraaktechnologieën en voor een herziening/herooverweging van bepaalde onrendabele top vergoedingen.

²² Dit platform en onderliggende werkgroepen maken onderdeel uit van de Nationale Energietransitie <http://www.senternovem.nl/energietransitie/>

mogelijk in combinatie met de generieke SDE-regeling een belangrijke prikkel geven aan projectontwikkeling²³.

De huidige conceptsystematiek ten aanzien van certificering vereist dat het beschikbare biogas in lijn met de geldende kwaliteitsstandaarden opgewerkt wordt en vervolgens wordt geïnjecteerd in het netwerk. Echter die projecten die om wat voor reden dan ook voorlopig nog geen invoeding op het nationale netwerk voorzien zouden volgens de conceptsystematiek geen aanspraak kunnen maken op SDE-middelen. Dit is uiteraard een onwenselijke situatie. Voor dit soort gevallen kunnen wellicht op korte-termijn voorzieningen worden getroffen om er voor te zorgen dat bijvoorbeeld boeren die groen gas willen produceren, maar niet in het net willen of kunnen invoeren, toch voldoende prikkel krijgen om tot de productie over te gaan. Het is denkbaar om daartoe provinciale/gemeentelijke middelen te oormerken (i.e. regionale bestemmingsclausule) en toe te voegen aan het nationale SDE-subsidieplafond. Hiervoor dient mogelijk de onrendabele top op projectbasis vastgesteld te worden.

Ook acht de SER NN het met het oog op de economische versnelling raadzaam dat er snel publieke ondersteuning komt voor flexibele transportsystemen waarbij het groene gas flexibel (bijvoorbeeld met behulp van containers/vrachtwagens) wordt getransporteerd om centraal opgewerkt en onder druk gebracht te worden, waarna invoeding in het net of rechtstreekse levering aan de klant kan volgen. Ook zal het groen gas certificeringssysteem het mogelijk moeten maken dat ook deze 'off-grid' of 'stand-alone' biogas/groen gas projecten gecertificeerd kunnen worden. Indien men dit snel geïmplementeerd wil zien, dient meer mankracht en middelen vrijgemaakt te worden dan nu is voorzien.

Een andere factor die meespeelt is dat momenteel alleen fysieke levering van groen gas door EZ beschouwd wordt als echt groen gas en dat virtueel groen gasverbruik daardoor niet als subsidiabel wordt gezien. Virtuele levering betekent hier het administratief vergroenen van fossiel aardgas met behulp van Garanties van Oorsprong voor groen gas (ofwel groen gas certificaten). Indien men virtueel groen gas niet zou aanzien voor volledig groen gas, worden projectontwikkelaars in feite gedwongen om eigenstandig een transportinfrastructuur te ontwikkelen. *Om bovengenoemde processen te versnellen, kan Noord-Nederland bijvoorbeeld op politiek niveau deze knelpunten (of blinde vlekken in beleid) onder de aandacht brengen bij de belangrijkste actoren, GET, SenterNovem en het Ministerie van EZ.*

Daarnaast kan het realiseren op korte-termijn van biogas/groen gas projecten in bepaalde gevallen worden versneld door publieke participatie²⁴ en/of het beschikbaar stellen van risicodragende leningen. Het op lokaal niveau beschikbaar stellen van lange-termijn exploitatievergoedingen (vergelijkbaar met SDE) kan uitvoeringstechnisch op problemen stuiten vanwege staatssteuntoetsing en vanwege het in beginsel tijdelijke karakter van de op de recessiebestrijding gerichte overheidsmaatregelen.

3.2.4 Energiebesparing in de gebouwde omgeving (bestaande en nieuwbouw)

Jaarlijks worden in Noord-Nederland circa 5.000 nieuwe woningen gebouwd en vinden er ongeveer 4.000 ingrijpende woningrenovaties plaats. De totale woningvoorraad in de drie Noordelijke provincies beslaat circa 730.000, ongeveer 10% van de nationale woningvoorraad. Het in december

²³ Op langere termijn speelt het meer principiële vraagstuk welke gassen al dan niet gecertificeerd dienen te worden. Momenteel gaat men uit van een groen gas certificeringssystematiek voor met name hernieuwbare gassen, zoals groen gas, biogas en stortgas. Hierbij zou men juist een extra rapportage- en monitoringsverplichting leggen bij partijen die duurzame gassen produceren, terwijl diezelfde verplichting niet zou gelden voor producenten van niet-hernieuwbare (energie)gassen, zoals aardgas (L, G of H gas), synthetisch gas, waterstofgas (op basis van fossiele brandstoffen), of industriële energiegassen. Vanuit vrije-markt overwegingen lijkt dit bezwaarlijk doordat het level playing field wordt verstoord. Door (op termijn) GvO certificering voor alle energiegassen in te voeren kan dit worden voorkomen. Een bijkomend voordeel zou zijn dat de gasmarkt transparanter wordt en meer informatie beschikbaar komt over duurzaamheidsprestaties van partijen.

²⁴ Aanbestedingstrajecten voor biogas/groen gas projecten zijn qua opzet en uitvoering bewerkelijker.

2008 door de GS van de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe goedgekeurde Actieplan in de gebouwde omgeving²⁵, hetgeen een uitwerking vormt van de ambities uit het Energie akkoord Noord-Nederland, heeft de ambitie om in de periode 2009-15 minimaal 100.000 woningen te realiseren (nieuwbouw en bestaande woningvoorraad) die voldoen aan de ambities van het Energie akkoord²⁶.

De bouwsector heeft traditioneel een belangrijk aandeel in de economische groei. Echter het huidige economische klimaat zorgt voor stagnatie in de woningmarkt, doordat huishoudens en bedrijven de investering in het aankopen van een woning, bedrijfspand uitstellen of niet gefinancierd kunnen krijgen (zie ook hierboven onder onderdeel 2). In de bouwkolom worden met name de bouw- en installatiebedrijven maar ook de makelaardij geconfronteerd met fors teruglopende werkgelegenheid als gevolg van de economische recessie.

In veel gevallen zullen nieuwbouwprojecten geen doorgang kunnen vinden door een stagnerende verkoop van huizen/appartementen en/of het niet rond kunnen krijgen van (alternatieve) financiering. Om de financiering rond te krijgen wordt in de woning- en utiliteitsbouw vaak samengewerkt door bouwbedrijven, woningcorporaties, banken, publieke autoriteiten, (individuele) huishoudens en/of opdrachtgevende bedrijven. Indien er maatregelen getroffen gaan worden om de woningbouwproductie te ondersteunen, zullen genoemde partijen op basis van een andere onderlinge participatie- en rendement-risico verhouding met elkaar moeten gaan samenwerken.

Het zogenaamde 100.000 woningenplan voorziet in het opstarten van een reeks individuele projecten (zie hieronder) zowel voor bestaande en nieuwbouw als projecten van ondersteunende aard.

- Bestaande bouw
 - Aanpak particuliere voorraad
 - Particuliere woningen liften mee bij groot onderhoud corporaties
 - Onderzoeken mogelijkheden Noordelijk fonds verbetering particuliere voorraad
 - Aanpak bestaande woningvoorraad op basis planning strategisch voorraadbeheer
 - Verkenning plusvariant aanpak bestaande woningvoorraad corporaties
 - Binnenklimaat en energiebesparing scholen
 - Energiekwaliteit van overheidsgebouwen
- Nieuwbouw
 - Versnelde aanscherping van de energienorm fase 1; voorbereiden uitvoering hybride EPC²⁷
 - Versnelde aanscherping van de energienorm fase 2; invoering hybride EPC
 - Versnelde aanscherping van de energienorm fase 3; begeleiding uitvoering in de praktijk hybride EPC
 - Versnelde aanscherping van de energienorm fase 4; verkennen en invoeren andere energienorm
 - Beschikbaar stellen (ca. 50) QV-10 metingen
- Flankerende en ondersteunende projecten
 - Kennis- en procesondersteuning
 - Projectsecretaris Noordelijke Regieraad Bouw – werkgroep Duurzaamheid
 - Stroomlijnen energiebesparingsinformatie
 - Ondersteunen evenementen gericht op energiebesparing in de woningbouw
 - Intermediairs via IPO
 - Contactpersoon per provincie
 - Bewaken uitvoering actieplan

De voorgestelde en deels uitgevoerde projecten hebben voornamelijk een faciliterend en/of verkennend karakter en zullen slechts in geringe mate op korte-termijn (binnen twee jaar) een significant afgeleid investerings- en werkgelegenheidseffect kunnen hebben. Alhoewel er een bepaald

²⁵ <http://www.provinciegroningen.nl/informatiebalie/publicaties/100.000woningenp.pdf>

²⁶ http://www.vrom.nl/Docs/milieu/200710_convenant_energieakkoord.pdf (blz. 6).

²⁷ EPC = Energie Prestatie Coëfficiënt.

investerings­effect van het actieplan (i.e. 100.000 energiezuinige woningen) verwacht wordt, is er vooralsnog per provincie slechts zo'n €650.000 beschikbaar voor de uitvoering ervan. Ten aanzien van dit actieplan zijn er bovendien een aantal knelpunten voorzien, waaronder een mogelijk tekort aan BWT (Bouw en Woning Toezicht) capaciteit en –expertise bij gemeenten.

Alhoewel het versnellen van dit plan vanwege de snelle neergang in de bouw op zichzelf zeer wenselijk is, zal het toch nodig zijn om diverse aanvullende maatregelen te treffen wil men op korte­termijn werkelijk effect sorteren en de bouwsector voldoende draaiende houden. Investerings­, participatie­ en/of garantiefondsen zijn hiertoe de meest geëigende instrumenten. Dergelijke 'bouw­crisis­fondsen' zullen voor bestaande bouw en lopende nieuwbouwprojecten mogelijk nog in de komende twee jaar een investerings­ en/of werkgelegenheidseffect hebben. Bij nieuwe nieuwbouwprojecten zal de ontwikkeltijd waarschijnlijk de twee jaar overschrijden. *Inmiddels zijn partijen die betrokken zijn bij het 100.000 woningenplan aan het kijken naar de mogelijkheden tot het oprichten van een 'bouw­crisis­fonds'. De SER NN steunt deze benadering waarbij onder meer wordt gekeken naar nationale en regionale financieringsregelingen en mogelijk cofinanciering vanuit provinciale middelen.* Voor een dergelijk fonds zal naar gehoopt wordt circa €20 miljoen initieel beschikbaar kunnen zijn op basis van publieke middelen, mogelijk aangevuld met een veelvoud daarvan (ca. €60 miljoen) uit private middelen²⁸. De SER NN is er zich van bewust dat onzeker is of dit soort maatregelen afdoende is om de stagnerende Noord-Nederlandse bouwsector weer op gang te helpen.

Het uitvoeren van een groot aantal energiescans vóór medio 2010 is een maatregel die - naast een bescheiden direct werkgelegenheidseffect - ook snel een indirect investerings­effect kan hebben, doordat het snel aanzet tot energie­efficiëntiemaatregelen in de bestaande bouw. Wel is het van belang met het oog op concurrentie bij de aanbesteding, dat de resultaten van de scans zo verspreid worden, dat meerdere marktpartijen op basis daarvan kunnen inschrijven²⁹.

²⁸ Men denke aan private financiers en aan bouwondernemingen en woningbouwcorporaties die ook middelen vrijmaken voor zo'n investerings­ of participatiefonds.

²⁹ In beginsel zouden de resultaten van de scans – voor zover toegestaan in verband met privacy of andere wet­ en regelgeving – publiek beschikbaar gesteld dienen te worden.

4 Proportionaliteit en effectiviteit van de maatregelen

Binnen Europa hebben de landen die deelnemen aan de monetaire unie niet meer de flexibiliteit in handen om bijvoorbeeld het rente- en wisselkoersbeleid in te zetten voor nationale doeleinden. Fiscaal beleid is dan vaak het enige instrument dat ingezet kan worden voor nationale doeleinden.

Fiscale en financiële maatregelen

Overheidsbeleid pakt nogal eens procyclisch uit, terwijl het anticyclisch is bedoeld. Het is dus belangrijk dat financiële recessie-maatregelen en versnellingsinitiatieven anticyclisch zijn. Gegeven de overigens onzekere huidige economische projecties houdt dit in dat het zwaartepunt van de versnellingsactiviteiten (en ook de beoogde directe effecten daarvan, zoals werkgelegenheid, consumptie en investeringen) in de komende twee jaar moet liggen. Het proces van beleidsvoorbereiding om eerder geormerkte middelen versneld en/of voor (enigszins) andere doeleinden in te zetten vereist vaak een formele amendering/aanpassing van een bestuurlijk besluit of iets vergelijkbaars, hetgeen tijd kost³⁰.

Innovatiebeleid

Naast fiscaal en ander financieel publiek stimuleringsbeleid kan innovatiebeleid ook als versneller ingezet worden door als (kennis)economie meer hoogwaardige producten en diensten te leveren met meer toegevoegde waarde. Het versnellen van de innovatieprocessen en innovatieagenda's is niet eenvoudig. Daar komt bij dat innovatiebeleid deels gericht is op de lange-termijn onderzoek en ontwikkeling en minder vaak op technologie-implementatie, zoals bijvoorbeeld de Unieke Kansen Regeling (UKR) beoogt. Generieke regelingen zoals de SDE concentreren zich doorgaans op meer bekende en bewezen technologieën; daar komt bij dat nationale innovatiegerichte regelingen zoals de UKR procedureel gezien vaak maatwerk betreffen en daardoor lastiger versneld kunnen worden toegepast.

Procedurele versnellingen en Red tape

Aansluitend op de doelstelling van het huidige Kabinet (onderdeel van het Coalitieakkoord) om de regeldruk voor bedrijven met 25% te verminderen³¹, kunnen ook de regionale overheden het nodige doen om aan deze doelstelling bij te dragen. Hierbij zijn het standaardiseren en integreren van de verschillende monitoringsystemen en rapportageverplichtingen voor de hand liggende voorbeelden. Hiervan zijn onder 3 verschillende voorbeelden/knelpunten besproken, zoals ten aanzien van: groen gas certificering en monitoring, stroomlijnen van het bredere stimuleringskader ten aanzien van criteria en monitoring onder meer bij publieke cofinanciering en van het toekennen (ophogen van) en oormerken van regionale middelen aan lopende regelingen.

De vermindering van Nederlandse regeldruk wordt vooral ook beoogd met het oog op de belangen van het MKB. Dit sluit ook aan bij het idee van een Europese "Small Business Act"³², waarin onder meer een 25% vermindering van de Europese regeldruk voor het MKB zou moeten worden geregeld.

De SER NN concludeert met nadruk dat het realiseren van gestroomlijnde procedures rond beleidsmatige trajecten gericht op versnelling als zodanig een significant direct korte-termijn effect kan hebben. Door ervoor te zorgen dat er voldoende mensen en mankracht beschikbaar zijn voor uitvoering en advisering en door bijvoorbeeld op korte-termijn te gaan werken met vaste tijdschema's voor projectgoedkeuring of ambtelijke processen voor controle, verificatie en monitoring³³ kan aan marktpartijen veel meer vastigheid en zekerheid worden geboden, waardoor koud watervrees, vooral bij het MKB, om aan nieuwe regelingen deel te nemen wordt weggenomen.

³⁰ Bijvoorbeeld indien men regionaal beschikbare middelen (bijv. OP-EFRO) zou willen inzetten in combinatie met provinciale cofinanciering, vereist dit mogelijk een aanpassing/amendering van het operationeel programma.

³¹ <http://www.research.nl/index.cfm/28,4112,137,101.html>

³² http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/docs/sba/com_2008_394_sba.pdf

³³ Bijvoorbeeld bij lokale overheden kan het zo zijn dat het ambtelijke apparaat de mensen, middelen en expertise ontbeert om bijvoorbeeld verscherpt bouw- en woningtoezicht (BWT) uit te voeren. Aangezien in

Institutionele hervormingen en het stroomlijnen van regels, richtlijnen, procedures, criteria, etc. worden in de regel veelal gezien als maatregelen van structurele aard. Dus of en in hoeverre maatregelen binnen deze categorie een voldoende tijdig (anticyclisch) effect kunnen hebben is de vraag. *De huidige economische recessie kan er wel toe bijdragen dat het beruchte 'Red-Tape dossier' nu wel met voldoende draagvlak en daadkracht wordt opgepakt in het ambtelijke apparaat, ten faveure van de werking van subsidie- en andere regelingen.*

Sociaal beleid

De regeling werktijdverkorting heeft op korte-termijn een aanzienlijk effect ten aanzien op het opvangen werknemers van bedrijven welke een sterke vraagafname naar hun producten/diensten ervaren. Het voorkomen van massaontslagen evenals het behoud van menselijk kapitaal voor een bepaalde sector zijn belangrijke drijfveren achter deze regeling. Ook op regionaal/lokaal niveau kunnen vergelijkbare en/of aanvullende initiatieven welke bijvoorbeeld de arbeidsmobiliteit (i.e. regionale mobiliteitscentra) vergroten op korte-termijn effectief zijn. Hierbij kunnen ook private arbeidsbemiddelingsbedrijven, zoals online vacaturesites, zich aansluiten aangezien deze vaak een relatief groot bereik hebben.

Naast de inzet van een regeling die ervoor zorgt dat bedrijven mensen in dienst kunnen houden kan werktijdverkorting ook deels ingezet worden voor innovatie- en/of scholingsdoelstellingen door de bedrijven en werknemers die deelnemen aan de regeling werktijdverkorting te stimuleren tot product- of dienstontwikkeling en/of extra (om)scholing. Ook voor die bedrijven/werknemers die niet aan een dergelijke regeling deelnemen kunnen de faciliteiten voor extra (om)scholing, en/of bedrijfsspecifiek en meer toegepast onderzoek en ontwikkeling (bijvoorbeeld via de WBSO³⁴ of andere vergelijkbare regelingen) worden uitgebreid. Het mogelijke korte-termijn effect hierbij is dat werkgelegenheid en arbeidsverbintenissen in stand gehouden kunnen worden, naast het lange-termijn innovatie-effect. Een dergelijke opzet biedt ook mogelijkheden voor het MKB om mankracht in te zetten voor proces-, bedrijfsmatige en technische innovaties.

Eén van de maatregelen waarvan overigens onzeker is of en wanneer dit op korte-termijn een substantieel anticyclisch effect zal hebben, is loonmatiging. Daartoe is reeds een beroep gedaan op de sociale partners in de CAO-onderhandelingen. In ruil voor loonmatiging kunnen dan bijvoorbeeld additionele middelen voor scholing en innovatie beschikbaar gesteld worden.

Specifieke maatregelen voor het MKB

Bij alle maatregelen die genomen (kunnen) worden is het zeker in het geval van Noord-Nederland van belang te kijken of daarmee ook het MKB voldoende ondersteunende prikkels krijgt om zich te weren tegen de recessie. Naast het beschikbaar stellen van kredietfaciliteiten specifiek voor het MKB zijn er reeds veel lopende initiatieven waarbij aangesloten kan worden. Zo heeft de EU een internetportaal³⁵ beschikbaar voor het MKB dat internationaal opereert en zijn er vergelijkbare initiatieven op regionaal niveau geactiveerd of in overweging. Het in voetnoot 1 genoemde op te zetten regionale MKB-Energiecentrum Noord-Nederland is hiervan een goed voorbeeld.

Communicatie

Daar waar vele initiatieven ontstaan voor versnelling van projecten en/of lopende stimuleringsactiviteiten zal ook naar de doelgroep gecommuniceerd worden wat men van plan is en wat zoal de mogelijkheden zijn. *Gegeven de huidige grote diversiteit aan communicatie-initiatieven vanuit de verschillende sectoren, bedrijfsklassen, overheden (Europees, landelijk, provinciaal,*

Noord-Nederland een nieuwe EPC-methodiek en daaraan gekoppelde norm zal gaan gelden vanaf omstreeks juli 2010, zal er naar verwachting een grote druk komen te liggen op het bestaande BWT-apparaat.

³⁴ De Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) is een fiscale regeling die een deel van de gemaakte loonkosten kan compenseren, het uitbreiden of aanpassen van deze regeling kan voor sommige bedrijven/sectoren mogelijk uitkomst bieden.

³⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/sme/index_en.htm

gemeentelijk) en gegeven de grote diversiteit aan invalshoeken bij die communicatie (technologiespecifiek, voor individuele of groepsregelingen, gericht op investeringsfondsen, opleidings- en trainingsinstituten, kenniscentra, etc.), is het vooral voor het MKB lastig om voor zichzelf een coherent beeld te vormen hoe en waar aanspraak te kunnen maken op ondersteuning. Stroomlijning en betere onderlinge afstemming van de communicatie is dus naar de mening van de SER NN wenselijk.